

**ЗЕМЕЛЬНЕ ПРАВО; АГРАРНЕ ПРАВО;
ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО; ПРИРОДО РЕСУРСНЕ ПРАВО**

Давиденко О.О.,
*кандидат юридичних наук,
старший викладач кафедри підприємництва,
менеджменту організацій і логістики
Запорізького національного університету*

УДК 349.49:631.147:006.063

DOI <https://doi.org/10.32845/2663-5666.2020.2.10>**ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СЕРТИФІКАЦІЇ ОРГАНІЧНОГО ВИРОБНИЦТВА
ТА МАРКУВАННЯ ОРГАНІЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ**

Актуальність питання сертифікації та маркування органічної продукції дедалі зростає, адже в Україні збільшується кількість власного органічного виробництва, об'єми органічної продукції, а також активно і стрімко відбувається реформування законодавства в аграрній сфері загалом, в тому числі і в цій сфері. Згідно із програмними документами органічне сільське господарство є пріоритетним для України. Виробництво органічної продукції є високомаржинальним напрямком, це експорторієнтована продукція, виробництво якої пов'язане з ефективним використанням земель.

Сертифікація та маркування органічної продукції в Україні досліджувались такими вченими, як О.О. Горб, Н.А. Берлач, М.В. Гребенюк, О.Л. Мініна, В.Ф. Камінський, С.В. Ковальчук, Г.І. Балюк та ін.

Мета цієї статті полягає у здійсненні аналізу правового регулювання сертифікації виробництва органічної продукції, а також аналізу законодавства у сфері маркування органічної продукції з урахуванням нововведень та змін в чинному законодавстві України.

Україна, маючи значний потенціал для органічного виробництва, експорту, споживання на внутрішньому ринку, досягла певних результатів у розвитку власного органічного виробництва. Наприклад, площа сертифікованих сільськогосподарських земель в Україні, що займаються вирощуванням різних органічних продуктів, складає понад чотириста тисяч гектарів, і наша країна займає 20 місце серед світових лідерів органічного руху.

Сьогодні Україна приблизно займає 11 місце серед європейських країн за площею сертифікованих земель для органічного сільського господарства. З урахуванням того, що в Україні на сьогоднішній день частка сертифікованих органічних площ серед загального об'єму сільськогосподарських угідь України складає близько 1 проценту, а вона займає 11 місце в Європі за площею, можна із впевненістю говорити про великий потенціал нашої держави щодо впровадження даної системи господарювання.

За статистичними даними, більшість українських органічних господарств розташовані в Одеській, Херсонській, Київській, Полтавській, Вінницькій,

Закарпатській, Львівській, Тернопільській, Житомирській областях. В Україні сертифіковані органічні господарства різного розміру – від декількох гектарів, як у більшості європейських країн, до декількох тисяч гектарів землі.

Протягом тривалого часу виробництво та обіг органічних сільськогосподарських продуктів в Україні взагалі не було врегульовано. Такий стан речей негативно позначився на ринку органічної продукції, зокрема, довіра з боку споживачів була підірвана наявністю недоброякісної продукції, маркованої як органічної.

Органічна продукція – це сільськогосподарська продукція, у тому числі харчові продукти та корми, отримані в результаті органічного виробництва [1].

Однією з умов функціонування світових ринків екологічно чистої продукції є наявність сформованої та організованої системи сертифікації органічної продукції.

Для виходу на ринок органічної продукції кожне підприємство обов'язково повинно пройти сертифікацію.

Сертифікація органічного виробництва та / або обігу органічної продукції – перевірка та встановлення відповідності виробництва та / або обігу продукції вимогам законодавства у сфері органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції [1].

На сучасному етапі розвитку ринку органічних продуктів переважає тенденція до заміни правових норм стандартами, що пояснюється прагненням до міжнародної гармонізації правил, які регулюють відносини у сфері органічного виробництва [2, с. 3].

Органічне виробництво та обіг органічної продукції в Україні підлягає обов'язковій сертифікації.

Сертифікація органічного виробництва є складним процесом. Отже, для успішного розвитку органічного ринку в Україні потрібне чітке правове регулювання.

Метою сертифікації є надання впевненості всім зацікавленим сторонам, що об'єкт сертифікації відповідає екологічним критеріям, які встановлюють показники поліпшених екологічних характеристик і впроваджуються як стандарт системи екологічної сертифікації та маркування.

Відповідно до ст. 27 закону України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції» сертифікація органічного виробництва та/або обігу органічної продукції проводиться з щорічною обов'язковою виізною перевіркою органом сертифікації з метою встановлення відповідності процесу виробництва продукції та її обігу вимогам законодавства у сфері органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції.

Особа, яка має намір перейти на органічне виробництво або здійснювати обіг органічної продукції, може обрати будь-який орган сертифікації та укласти з ним договір на проведення сертифікації.

Процес сертифікації розпочинається з дати підписання договору на проведення сертифікації між органом сертифікації і особою. У процесі сертифікації за результатами перевірки та визначення відповідності усіх стадій виробництва та обігу органічної продукції вимогам законодавства у сфері органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції органом сертифікації ухвалюється вмотивоване рішення про видачу або відмову у видачі сертифіката. На підставі рішення про видачу сертифіката органом сертифікації видається сертифікат [1].

Особа, яка уклала договір на проведення сертифікації з органом сертифікації, стає оператором та вноситься центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної аграрної політики, до Реєстру операторів протягом 10 днів із дня отримання ним відповідної інформації від органу сертифікації.

Сертифікат, що засвідчує виробництво та/або обіг органічної продукції згідно із законодавством іншим, ніж законодавство України, визнається в Україні з метою імпорту або експорту такої продукції в разі, якщо він виданий органом іноземної сертифікації, внесеним до Переліку органів іноземної сертифікації.

Отже, ми можемо бачити, що питання сертифікації органічної продукції достатньо врегульовано останнім новим законом в Україні. Тож розглянемо питання законодавчого закріплення маркування органічної продукції в Україні.

Маркування було лаконічно визначене Н.А. Берлач як «будь-який написаний, надрукований або графічний матеріал, що є присутнім на етикетці, супроводжує харчовий продукт або виставляється біля харчового продукту, у тому числі з метою сприяння його продажу або реалізації» [3, с. 130].

Маркування – це слова, описи, знаки для товарів і послуг (торговельні марки), графічні зображення або символи, що стосуються харчових продуктів, які розміщуються на будь-якій упаковці, етикетці (стікері), кольєретці, а за відсутності упаковки – в документі або повідомленні, що супроводжують харчовий продукт або посилаються на нього [4].

Відповідно до ст. 34 закону України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції» маркування продукції, що вводиться в обіг та реа-

лізується як органічний продукт, здійснюється відповідно до вимог законодавства у сфері органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції [1].

Продукт дозволяється маркувати як органічний продукт, якщо він вироблений відповідно до вимог законодавства у сфері органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції і містить не менше ніж 95 відсотків органічних інгредієнтів сільськогосподарського походження (за вагою без урахування частки води та кухонної солі) та не більше 5 відсотків (за вагою) неорганічних інгредієнтів, внесених до Переліку речовин (інгредієнтів, компонентів), що дозволяється використовувати у процесі органічного виробництва та які дозволені до використання у гранично допустимих кількостях. Органічне виробництво такого продукту підтверджується сертифікатом [1].

Маркування органічної продукції здійснюється за письмовою згодою органу сертифікації, реєстраційний код якого зазначається на маркуванні. Така згода здійснюється на безоплатній основі.

Особливості маркування окремих видів органічної продукції визначаються Порядком (детальними правилами) органічного виробництва та обігу органічної продукції.

Маркування державним логотипом для органічної продукції продукції, що була отримана не в результаті органічного виробництва, а також використання під час маркування такої продукції будь-яких позначень та написів «органічний», «біодинамічний», «біологічний», «екологічний», «органік» та будь-яких однокореневих та/або похідних слів від цих слів з префіксами «біо-», «еко-» тощо будь-якими мовами є обманом покупця або замовника. Така продукція підлягає вилученню в порядку, визначеному законом.

Державний контроль за додержанням законодавства щодо маркування харчових продуктів здійснюється відповідно до Закону України «Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин».

Відповідно до законодавства виробник харчових продуктів, а в тому числі і органічної продукції, відповідальний за інформацію про харчовий продукт, зобов'язаний забезпечити наявність і точність інформації про харчовий продукт. Виробники продукції, які не є відповідальними за таку інформацію, не мають права здійснювати обіг харчових продуктів, щодо яких вони мають інформацію, що ці харчові продукти не відповідають законодавству щодо надання інформації про харчові продукти.

Виробники харчових продуктів, які порушили вимоги законодавства, несуть відповідальність відповідно до закону України «Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин» [5].

Також законодавством встановлено, що надання неточної, недостовірної інформації про продукт,

зміна оператором ринку інформації про нього тягне за собою накладення штрафу у визначеному законом розмірі.

Законом встановлено, що харчові продукти, які відповідають вимогам законодавства щодо надання споживачам інформації про харчові продукти, що діяли до введення в дію закону, можуть вироблятися та/або вводиться в обіг протягом трьох років після введення в дію цього закону. Такі харчові продукти можуть перебувати в обігу до настання кінцевої дати споживання або закінчення строку придатності [5].

Тобто закон не вимагає моментальних змін, він передбачає перехідний період, який триватиме орієнтовно 3 роки, щоб виробники все зробили згідно з новими вимогами. Протягом цього часу суб'єкти господарювання будуть мати можливість продавати на ринку ту продукцію, яка маркована відповідно до дійсних на даний момент норм законодавства. Щоб не було необхідності в перемаркуванні, вилученні, відкликанні цієї продукції з ринку, бо це тягне додаткові видатки та, відповідно, здорожчання продукції.

На підставі вищевикладеного можна зробити висновок, що питання сертифікації і маркування органічного виробництва набагато більше законодавчо врегульовано за останній час, ніж раніше. Прийнято та введено в дію нові закони, які більш конкретно регулюють ці питання, визначають права і обов'язки як органів сертифікації та маркування, так і виробників органічної продукції.

Із прийняттям нових законів у сфері регулювання органічного виробництва у 2019–2020 рр., наприклад закону «Про інформацію для споживачів щодо харчових продуктів», «Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти,

корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин», у нашій державі має сформуватися нова культура інформування споживачів про органічну продукцію. Досі в цьому контексті існувало певне підґрунтя для недостатньо відповідального ставлення до споживача. Тепер кожен споживач України має відчутти різницю в маркуванні органічної продукції та отримати конкретну користь від цього. А кожен її виробник має більше реальних інструментів та законодавчо закріплених норм щодо сертифікації своєї продукції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції : Закон України від 03.07.2019. № 36. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2496-19#Text> (дата звернення: 02.06.2020).
2. Вовк В.В. Сертифікація органічного сільськогосподарства в Україні : сучасний стан, перспективи, стратегія на майбутнє. *Матеріали Міжнародного семінару «Органічні продукти харчування. Сучасні тенденції виробництва і маркетингу»*. Львів, 2004. С. 3–7.
3. Берлач Н.А. Організаційно-правове забезпечення маркування органічної сільськогосподарської продукції. *Часопис Київського університету права*. 2010. № 2. С. 130–133.
4. Про інформацію для споживачів щодо харчових продуктів : Закон України від 06.12.2018. № 7. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2639-19#Text> (дата звернення : 12.06.2020).
5. Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин : Закон України від 13.02.2020. № 31. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2042-19#top> (дата звернення : 12.06.2020).

Давиденко О.О. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СЕРТИФІКАЦІЇ ОРГАНІЧНОГО ВИРОБНИЦТВА ТА МАРКУВАННЯ ОРГАНІЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ

У статті здійснюється аналіз правового регулювання таких процесів, як сертифікація та маркування органічної продукції.

Стаття присвячена проблемним питанням правового регулювання сертифікації органічного виробництва в Україні, а також аналізу ключових етапів сертифікації: підтвердження відповідності виробництва органічної продукції та маркування цієї продукції. Аналіз норм національного законодавства України здійснюється з урахуванням теоретичних положень науки аграрного права.

Метою даного дослідження є розгляд стану наявного нормативно-правового регулювання сфери органічного виробництва сільськогосподарської продукції в Україні та напрямів його подальшого розвитку.

В останні роки в Україні спостерігається тенденція активно наповнювати внутрішній ринок власною органічною продукцією шляхом створення власної переробки органічної сировини. Тому надзвичайно актуальним постає питання саме правового врегулювання як сертифікації, так і маркування органічного виробництва в нашій країні.

У результаті дослідження було виявлено, що питання сертифікації і маркування органічного виробництва набагато більше законодавчо врегульовано за останній час, ніж раніше. Прийнято та введено в дію нові закони, які більш конкретно регулюють ці питання, визначають права і обов'язки як органів сертифікації та маркування, так і виробників органічної продукції.

Із метою вдосконалення принципів правового регулювання органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції та адаптації вимог органічного законодавства до законодавства ЄС було прийнято такий важливий новий законодавчий акт, як закон України «Про основні засади та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції».

Ключові слова: аграрне право, органічне виробництво, органічна продукція, сертифікація, маркування, аграрна продукція.

Davydenko O.O. LEGAL REGULATION OF CERTIFICATION OF ORGANIC PRODUCTION AND LABELING OF ORGANIC PRODUCTS

The article considers problematic issues of legal regulation of certification of organic production in Ukraine, as well as labeling of organic products.

The article is devoted to the problematic issues of legal regulation of certification of organic production in Ukraine, as well as the analysis of key stages of certification: confirmation of conformity of organic production and labeling of these products. The analysis of the norms of the national legislation of Ukraine is carried out taking into account the theoretical provisions of the science of agrarian law.

The purpose of this study is to consider the state of the existing regulatory framework for organic production of agricultural products in Ukraine and the directions of its further development.

Ukraine, having significant potential for organic production, export, consumption in the domestic market, has achieved some results in developing its own organic production.

In order to improve the principles of legal regulation of organic production, circulation and labeling of organic products and adaptation of the requirements of organic legislation to EU law, adopted a new Law of Ukraine «On basic principles and requirements for organic production, circulation and labeling of organic products».

First of all, the Law fully takes into account EU directives and regulations, which will allow to adapt Ukrainian legislation to the European one; requirements for production, labeling and circulation of organic products have been improved; provisions for assessing the suitability of land for the production of organic products have been removed, which is contrary to international practice; the principles of production certification have been radically changed; requirements for certification bodies, inspector for organic production have been significantly improved; responsibility for violation of legislation in the field of production, circulation and labeling of organic products, both for producers and certification bodies, etc. is specified. In particular, the introduction into circulation or sale of products without a certificate attesting the conformity of the production process and / or its circulation to the requirements of the legislation in the field of organic production, circulation and labeling of organic products or the requirements of the law of the country of origin of such products, entail a fine on legal entities in the amount of eight minimum wages, for individuals – entrepreneurs – in the amount of five minimum wages.

In our country should form a new culture of informing consumers about organic products. There was some basis for insufficiently responsible attitude to the consumer. Now every consumer in Ukraine should feel the difference in the labeling of organic products and get concrete benefits from it.

Key words: agrarian law, organic production, organic products, certification, labeling, agricultural products.